

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Norsk natur er i verdensklasse

Bildet viser: Møysalen nasjonalpark på Hinnøya i Nordland

Navnet Møysalen kommer fra den karakteristiske formen på fjellmassivet. Rett sør for selve toppen ligger Lille Møya og Store Møya. I følge sagnet er de to forsteina trolljenter. Selve salen er enten taket over møyenes sal eller møyenes ridesal.

Velkommen til forskingsseminar om vern og bruk

Kunnskap er viktig for riktig forvaltning og for å nå målene

Blir spennende å se hva som kommer ut av det

Natur i verdensklasse gir minner for livet

Bildet viser: Skageflå, Geirangerfjorden

Å oppleve norsk natur i verdensklasse gir minner for livet

Det amerikanske reisemagasinet *National Geographic Traveler Magazine* kåret i 2004 norske fjorder til **verdens beste** blant 115 av verdens fremste reisemål.

Et uttrykk som kommer igjen hos mange turister i Norge er: «ekte vare».

Norsk natur gir opplevelser

Norge er mer enn fjorder

Vi har stille vann og vide vidder

Vi er Europas grønne lunge

Vi har verdier som vil bli mer og mer etterspurt – fordi de er mangelvare i mange land:

urørt natur og attraktive kulturlandskaper som kilde til rekreasjon og opplevelse.

Vi har mye å være **stolte** av i Norge

Vi kan tilby naturopplevelser av mange slag

Fiske, jakt, enkelt friluftsliv, ro og avkobling

Naturopplevelser gir livsglede

Bildet viser: En isklatrer henger etter øksene i en isvegg på Nigardsbreen i Jostedalen. Jostedalsbreen nasjonalpark, Sogn og Fjordane.

Kanotur i Østmarka

Opplevelser i naturen gir mange et rikere liv

Det unike med naturen er at alle kan oppleve den på sitt nivå, både de spenningssøkende og de mer jordnære

De som er hektet på ekstremsport kan finne sitt miljø

De som ønsker ro i sjelen kan gli gjennom Østmarka mens de fisker etter abbor, gjedde og ørret,.

Slike opplevelser gir livsglede og ofte et ønske om å komme tilbake til samme plassen

Naturmangfoldloven

En historisk begivenhet
(Naturvernlovene av 1910, 1954 og 1970)

Foto: Reidar Hindrum

Unik natur gir unikt ansvar

Regjeringen vil snart legge fram en ny lov som skal sikre mangfoldet i norsk natur også for ettertiden

Det blir en helhetlig lov om bærekraftig bruk og vern av naturens mangfold

Arbeidet har pågått siden 2001 og denne regjeringen er glad for å kunne avslutte det

Fra vern av arter og mindre steder til ...

*Marisko –
Inngår i
Junkerdals-
ura
naturreservat*

Foto: Sylvi E.O. Samstag

6

Bildet viser: Marisko fra Junkerdalsura naturreservat som ble vernet i desember 2000.

Naturmangfoldloven er en historisk begivenhet

I naturvernloven av 1910 var det hjemmel for fredning av planter i mindre geografisk avgrensede områder. Det første plantefredningsområdet ble opprettet på Dovrefjell.

...vern og bruk av all natur

Hvorfor er ny naturmangfoldlov viktig?
Et helhetlig grep – omfatter all natur

Internasjonale forpliktelser

Oppfølging av biomangfoldkonvensjonen, Bernkonvensjonen mv.

Internasjonal utvikling

Et lovverk som er på høyde med EUs naturverndirektiver

Grunnloven

Realiserer og konkretiserer Grunnloven § 110 b første og tredje ledd om at *”Enhver har ret til ... en Natur hvis Productionsæevne og Mangfold bevares”*.

Nasjonale mål

Loven vil være et sentralt verktøy få å nå målet om å stanse tapet av naturens mangfold innen 2010

Pyramiden – illustrere tankegangen i ny naturmangfoldlov

”Toppen av kransekake”: strenge virkemidler, nemlig vern (prioriterte arter kan også betraktes som vern).

Midtsjikte: bærekraftig bruk, men med ekstra regler etter naturmangfoldloven, bl.a. fordi det dreier seg om særskilt natur (utvalgte naturtyper) eller særskilte trusler (fremmede organismer) eller en påvirkning som *kan bli* for omfattende hvis det ikke gis prinsipper (høsting og annet uttak). Miljøkvalitetsmål kan gå på en kombinasjon av disse.

Bunnen: ”hverdags”natur. Minst strenge regler, men også der felles mål og prinsipper (lovens kapittel II).

Loven vil gjelde for alle

Skogbruk

Samferdsel

Forsvaret

En rekke arter og naturtyper er truet eller sårbare. Loven vil:

- sikre juridisk sammenheng i lovverket mellom arter leveområder
- konkretisere sektorenes ansvar for å ta vare på naturmangfold
- modernisere bestemmelser i verneområdene; mer helhetlig regelverk; klart og forutsigbart; vekt på å redusere konfliktnivået
- tette hull i dagens lovverk –omfatte alle arter, regulere alle fremmede organismer, regler om tilgang til genetisk materiale.
- være en lov om **bærekraftig bruk** og vern av naturens mangfold, der også menneskets plass i naturen er synliggjort
- for første gang fastsette mål, prinsipper og regler om hva som skal vurderes og vektlegges for å sikre en bærekraftig bruk av natur

Kunnskapsbasert forvaltning

Vitenskapelig kunnskap

Erfaringsbasert kunnskap

Kunnskap ved bruk og vern av natur

Vurderingsplikt når kunnskap viser at natur er truet

Foto: Samfoto og Statens naturoppsyn

10

Naturmangfoldloven legger opp til kunnskapsbasert forvaltning.

Loven vil slå fast at alle som fatter beslutninger som kan påvirke natur må bruke kunnskap.

Vitenskapelig kunnskap og erfaringsbasert kunnskap.

Kunnskap ved bruk og vern av natur, for eksempel ved høsting, vern, fremmede organismer og utbyggin.

Vurderingsplikt når kunnskap viser at natur er truet – Bør arter prioriteres eller naturtypen utvelges?

Prioriterte arter

Bildet viser: Honningblom, kritisk truet, i dag kjent fra trolig to forekomster, begge på Hvaler.

Solblom, sårbar, knyttet til slåtteeng og beitemark og har gått sterkt tilbake som følge av opphør av beite og utslått.

Prioriterte arter

- Beskytte arten mot alt uttak
- Automatikk i å vurdere beskyttelse av tilstrekkelige leveområder
- Klarlegge følgene av inngrep
- Målretting av økonomiske virkemidler

Utvalgte naturtyper

Naturtype kystlynghei

Bilde 1: Lynghei med røsslyng (*Calluna vulgaris*). Sveio, Hordaland

Bilde 2: Mann driver lyngbrenning ved lyngheisenteret på Lygra i Lindås, Hordaland.

Trussel mot naturtypen: Inngrep/tiltak manglende skjøtsel

Eksempel: Fremmet forslag om vei over en forekomst

Forutsetninger:

- Veien vil føre til forringelse av naturtypen
- Alt. trase utenom forekomsten vil være uforholdsmessig kostbart og tungvint

Mulige løsninger:

- Nekte tillatelse til vei over forekomsten
- Gi tillatelse til vei mot at Vegvesenet bekoster etablering/utvikling av tilsvarende forekomst et annet sted
- Gi tillatelse til vei uten betingelser (f.eks. fordi tilsvarende forekomster finnes flere andre steder)

Skadelige fremmede organismer

- Eget kapittel om fremmede arter
- Foreslår regelverk for innførsel og utsetting av arter
- Opprydding og skadebegrensning

13

Foto: Tore Høyland

Bilde: Mårhunden hører opprinnelig hjemme i Asia, men har trolig rømt fra pelsoppdrett i Øst-Europa og vandret til Norge. Mårhund er ikke ønsket i Norge. Den kan spre sykdom og gjøre skade på hekkende fugl.

Naturmangfoldloven vil gi et nytt heldekkende regelverk om innførsel og utsetting av arter.

Nye regler vil ivareta miljøhensyn ved introduksjon av fremmede arter. Mulige virkninger for naturmangfoldet skal klarlegges i søknader om innførsel og utsetting av fremmede organismer.

Føre-var-prinsippet skal legges til grunn ved avgjørelser av tillatelse til innførsel eller utsetting.

Tillatelse skal ikke gis hvis det er grunn til å anta at det vil gi vesentlig følger for naturmangfoldet.

Områdevern

Økt fokus på begrunnelsen for vern og bruk innenfor verneområder

Rondane nasjonalpark (Norges første park 1962 vernet etter loven av 1954)

Naturmangfoldloven vil gi

- **Tydligere regler om områdevern:** Færre vernekategorier og mål for områdevern som krever tydeligere begrunnelser for vern
- **Bruk innenfor verneområder:** Bruk som bygger opp under verdier skal kunne fortsette, forvaltningsplaner og jevnlig revisjon av forvaltningsplaner

Vernet natur må forvaltes

Opprettholde
verneverdiene

Forvaltnings-
planer

Skjøtselstiltak

Foto: Statens naturoppsyn

15

(NB: Her går foredraget over fra naturmangfoldloven til andre sider ved naturforvaltningen)

Bildet viser: Statens naturoppsyn (SNO) driver skjøtsel i Stigen i Sogn og Fjordane.

Ikke tilstrekkelig å opprette verneområder – de må også forvaltes og skjøttes

Forvaltning av verneområdene har derfor høyt fokus i regjeringen.

Det er en stor utfordring å opprettholde verneverdiene.

Overordnet mål for forvaltningen av verneområdene: verneverdiene skal ikke svekkes.

Forvaltningen skal være i tråd med verneforskriften og andre statlige retningslinjer

God forvaltning er også konfliktdempende.

Regjeringen fortsetter derfor opptrappingen av arbeidet med forvaltningsplaner og skjøtselstiltak.

Forvaltningsplanene er viktige styringsdokumenter. De skal utdype og konkretisere verneforskriftene.

Styrket forvaltning av verneområdene

Rapport til Miljøverndepartementet.
Handlingsplan for bærekraftig bruk,
forvaltning og skjøtsel av verneområder

Foto: Anslandsfjord, del av Verneområdet Vestre Gardsfjord

Oslo/Tromsø 20.12.06

- Overvåkingsprogram for verneområder
- Informasjon og tilrettelegging
- Styrket forvaltningsapparat
- Styrket SNO og kjøp av oppsynstjenster

16

Innspillet til handlingsplan for bærekraftig bruk, forvaltning og skjøtsel av verneområder ble fulgt opp i årets budsjett med en økning på **63 millioner**

Det arbeides videre med å lage forvaltningsplaner for alle de store verneområdene

Forvaltningen skal bli mer profesjonell. Det skal settes bevaringsmål for verneområdene.

MD har sammen med LMD et prosjekt om målstyrt forvaltning der man skal prøve ut nye tiltak som følges opp med overvåking for å kontrollere effektene. Disse tiltakene er både knyttet til bevaring av verneverdiene og til aktivitetsbasert turisme.

Ny forvaltningsmodell

Bildet viser: Hjerkinn med utsikt mot Snøhetta

Forsøkene med lokal medvirkning i forvaltningen av store verneområder er evaluert:

Setesdal Vesthei-Ryfylkeheiane, Blåfjella-Skjækerfjella, Forollhogna og Dovrefjell-Sunndalsfjella.

Direktoratet for naturforvaltning har sendt Miljøverndepartementet sin tilrådning som vi skal foreta en grundig vurdering av.

MDs anbefaling om hvilke forvaltningsregimer det bør legges opp til i framtiden, skal legges fram for Stortinget.

Vi må finne fram til forvaltningsmodeller som både sikrer at verneverdiene ivaretas på en god måte og samtidig bidrar til lokal forankring av verneområdene.

Differensiert forvaltning

Bildet viser: toppen av Galdhøpiggen

Bruk og vern

- en del områder tåler bruk mer enn andre
- differensiert forvaltning viktig!

For eksempel Jotunheimen er en brukspark, der friluftslivet står sentralt.

I forvaltninga av Reinheimen er det å ta vare på villreinen og andre naturverdier sentralt.

Norsk natur kan serveres bedre

Bildet viser: stien opp mot Besseggen fra Gjendesheim Turisthytte
Venstre bilde er fra våren 2005, like før starten av arbeidet med
"Stiprosjektet i Jotunheimen".

Høyre bilde er etter-bilde fra samme stien

Mye hyggeligere start på turen

Vi har en utmerket råvare i norsk natur, men den kan med fordel serveres bedre

Vi har ikke utnyttet potensialet fullt ut

Vi har langt igjen når det gjelder tilrettelegging

Ikke at vi skal tilrettelegge over alt, men en del steder er det plass til flere folk

Kjære ardfører Rungt Festvarane i Dovre kommune!

Villrein som du ser avbildet på dette kortet er en artsskatt for Norge, det vil si at vi har en stor andel av den europeiske bestanden. Villreinen har levetidsløst i din kommune. Takk for forsvaret for å bevare naturmangfoldet i kommunen din så langt!

Wildeer mister plante- og dyrelivets raske en roen gang. I 2010 mistet vi 1000 hektar av villreinen sine mark. Blant annet fordi vi avla oss levevisene våre. Norge har som mål å stanse tapet av naturens mangfold innen 2020. Å bevare arter og naturtyper er like viktig som å bevare naturen - jeg trenger din og kommunens hjelp for å nå målet.

I den forbindelse har jeg valgt en art for hver kommune som jeg kaller den vil rene spesielle oppnevning på. Arter jeg har valgt kan stå som eksempel på kommunens naturmangfold. Det er en representant for det rike naturmangfoldet vi må stå sammen for å bevare.

På www.dovreut.no/kommunearter finner du mer informasjon om din kommunes spesielle art, og tips om hvordan den kan ta vare på den.

Med vennlig hilsen

 Erik Solheim
 Miljø- og utviklingsminister

Villreinen (Rungt/Festvarane)
 Villreinen er en artsskatt for Norge. Vi har rundt 30 000 villreiner fordelt på 23 områder i det nordlige Norge. Arter som i disse distriktene er like og trenger store arealer som den vakkert naturen gjennom distriktene. Den største trusselen er at arealene reduseres.

Villrein

Postkortaksjon

Dovre ansvar for villrein

Viktig å ta vare på reinen.

Reinen følger fortsatt gamle trekk som veidefolk visste å utnytte i sin fangst

Foto: Karl Sveen

Villrein

Postkortaksjonen. Dovre fikk ansvar for villrein, som Norge har et internasjonalt ansvar for å bevare.

Viktig å ta vare på reinen.

Reinen følger fortsatt gamle trekk som veidefolket visste å utnytte sine sinnrike fangstsystemer.

Fangstsystemene fortsatt ligger intakte i mange områder.

De kan danne grunnlag for opplevelse og verdiskaping i distriktene.

Fylkesdelplaner for villreinområdene

Planer for bruk og vern

Forene lokale mål om næringsutvikling med internasjonale forpliktelser og nasjonale mål om sikring av villreinens leveområder

Foto: Sjur Johan Vatnedalen

Fylkesdelplaner for villreinområdene – bruk og vern

Skal forene lokale mål om næringsutvikling med internasjonale forpliktelser og nasjonale mål om sikring av villreinens leveområder

Norsk Villreinsenter Sør

Norsk villreinsenter

Villreinutstillinga på Skinnarbu

- stor lokal oppslutning
- samarbeidsvilje og engasjement som gjør at disse planene kan realiseres
- det er viktig at besøkende får en helhetlig forståelse av hva som påvirker villreinen og villreinstammens mulighet til å overleve på lang sikt.

Nasjonalparksentra som kompetansearbeidsplasser i distriktene

Naturarven som verdiskaper

Bildet viser: infoskilt i Jotunheimen ved Eidsbugarden, innfallsporten til nasjonalparken i sør. Skiltet er satt opp av Statens naturoppsyn (SNO) i samarbeid med Vang kommune. Kommunen har sin informasjon på den ene skifertavlen og SNO har nasjonalparkinfo på tavla ved siden av.

Det er viktig at distrikter med verneområder også får mulighet til å utnytte sine naturområder økonomisk, til lokal næringsutvikling og turisme.

Det finnes mange muligheter til å få inntekter på aktiviteter knyttet til verneområder og andre viktige naturområder.

Verdiskapingsprogrammet for naturarven skal sette tilrettelegging inn i en større sammenheng.

Verneområdene er en ressurs

Verdiskapingsprogramet skal bidra til at verneområdene og andre verdifulle naturområder blir en viktig ressurs i samfunnsutviklingen

24

Folgefonna nasjonalpark,
Foto: Tone Solhaug

Programmets hovedmål: bidra til at verneområdene og andre verdifulle naturområder blir en viktig ressurs i samfunnsutviklingen

Gjøre de store verneområdene mer innbydende for besøkende

Hjelpe småbedrifter med infrastruktur som rasteplasser, stier og skilting

Satse på lokale krefter som vil vise fram natur uten å ødelegge den

Legge grunnlaget for ny næringsvirksomhet i distriktene

Koble naturarv og kulturarv sammen til attraktive opplevelser

Støtte innovasjon, ideer og nyskaping av opplevelsesprodukter

Bygge ned barrierer mellom sektorer (næring, landbruk, miljø)

Mange uutnyttede vinn-vinn-situasjoner

Lokal bevissthet og engasjement

Samarbeid

Samhandling

Engasjement

Felleskap

Tilhørighet

Nettverk

25

© Espen Bratlie / Samfoto

Lokal bevissthet og engasjement - kulturell og sosial verdiskaping

Bildet viser: Lundkommardagen på Lovund 14. april når

lundefuglen kommer tilbake fra havet for å hekke i Lundura på

Lovund. Øy på Helgelandskysten. Lurøy i Nordland

Verdiskapingsprogrammet skal bidra til kulturell og sosial verdiskaping ved å

-løfte fram lokal bevissthet og engasjement rundt naturområdene

-bidra til lokal stolthet

-bidra til at lokalbefolkningen får øynene opp for vernets muligheter

Økonomisk verdiskaping

Bildet viser: Barn på hest på fjelltur med Den norske fjellskolen ved Høvringen. Gudbrandsdalen, Oppland.

Økonomiske ringvirkninger av verdiskapningsprogrammet kan være

- økning i antall besøkende til området
- flere i guidede turer
- lengre opphold
- flere overnattinger i randsonene
- mer omsetting av lokal mat
- pakketurer
- mer besøk til lokale kulturtilbud
- mer økoturisme
- økt tilflytting
- økt sysselsetting generelt
- overskudd i eksisterende bedrifter

Kunnskap og kompetanse

Bildet viser: Moskus på Dovrefjell

Opplevelser skapes, hvorfor reiser vi til Afrika for å se på ville dyr, når vi kunne sett moskus på Dovre?

Verdiskapningsprogrammet skal bidra til **profesjonell produktutvikling** i det å skape naturopplevelser.

For eksempel:

- Støtte kurs i pedagogisk formidling av naturkunnskap.
- Støtte idédugnader og kurs om hvordan aktiviteter i naturen og naturopplevelser kan bli salgbare produkt.
- Bidra til nettverk for aktører som driver med næringsutvikling knyttet til naturopplevelser.

Stanse tapet i naturmangfold innen 2010

Bildet viser: Mogop, en plante som er vanlig i Jotunheimen og på Dovrefjell (ikke truet)

Naturmangfoldloven skal bidra til å nå målet om å stanse tapet av naturmangfold innen 2010.

Vi må også ha en kunnskapsbasert forvaltning. Det forutsetter at negativ utvikling for det naturmangfoldet må få konsekvenser for forvaltningen og medføre at vi setter inn tiltak.

Vi må ha kartlegging og overvåking, selve ”gulvet” i en kunnskapsbasert forvaltning.

For å ta de riktige beslutningene trenger vi kunnskap om konsekvensene av bruk og vern!